5. 5. 2016

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Zastupování na valné hromadě obchodní korporace po 1. 1. 2014

S datem od 1. 1. 2014, kdy nabyly účinnosti dva základní rekodifikační předpisy v oblasti českého obchodního práva, tj. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), dále jen „z.o.k." se kromě jiných klade otázka, jak je to s osobním a smluvním zastupováním akcionáře na valné hromadě.

I když se nově po 1. 1. 2014 v důsledku změny teoretického náhledu na právnickou osobu z teorie organické na teorii fikční hledí i na její statutární orgán jako na jejího zástupce[1], pro účely tématu tohoto příspěvku budeme ve vztahu k valné hromadě kapitálových společností dále (tedy tak jako „zastara") rozeznávat (i) *jednání přímé* (osobní, tj. jednání v podobě zastoupení statutárním orgánem) a (ii) *jednání nepřímé*, tj. jednání na základě smluvního zastoupení, tj. zástupce, který jedná (zastupuje) na základě plné moci a který není statutárním orgánem obchodní korporace. Uvedené rozlišení je totiž nezbytné pro výklad níže uvedených ustanovení § 168 odst. 1 z.o.k. a § 399 z.o.k., která ve vztahu k účasti akcionáře na valné hromadě odlišují jeho (i) *osobní účast*, tj. situaci, kdy se akcionář účastní valné hromady a jedná na ní (hlasuje) prostřednictvím svého statutárního orgánu, tj. osobně (zastoupení sui generis) a (ii) situaci, kdy se akcionář účastní valné hromady prostřednictvím smluvního zástupce na základě plné moci (smluvní zastoupení).

Zastupování na valné hromadě upravuje pro společnost s ručením omezeným ust. § 168 odst. 1 z.o.k, které stanoví, že *„Společník se zúčastňuje valné hromady osobně nebo v zastoupení. Plná moc musí být udělena písemně a musí z ní vyplývat, zda byla udělena pro zastoupení na jedné nebo na více valných hromadách*." Navazující ustanovení § 168 odst. 2 z.o.k. potom stanoví, že *„Zástupce oznámí v dostatečném předstihu před konáním valné hromady společníkovi veškeré skutečnosti, které by mohly mít pro společníka význam při posuzování, zda v daném případě hrozí střet jeho zájmů se zájmy zástupce.*" Pro akciovou společnost vymezuje v zákoně o obchodních korporacích jednání na valné hromadě akciové společnosti ust. § 399 z.o.k., kde se stanoví, že *„Akcionář se zúčastňuje valné hromady osobně nebo v zastoupení. Plná moc pro zastupování na valné hromadě musí být písemná a musí z ní vyplývat, zda byla udělena pro zastoupení na jedné nebo na více valných hromadách.*"

Přestože je problém, na jehož řešení se následně zaměříme, velice praktický a bylo by možno očekávat záplavu příspěvků na toto téma, jakož i první judikaturní vlaštovky, s jeho doktrinárním ani judikaturním zpracováním jsem se ještě nesetkal. Otázka, která se oprávněně klade, zní, kdo je oprávněn akcionáře na valné hromadě zastupovat v případě, že akcionář je právnickou osobou, která má jako způsob jednání svého statutárního orgánu zapsáno ve veřejném rejstříku společné jednání dvou či více osob. Typickým příkladem může být společnost s ručením omezeným, za kterou podle zápisu v obchodním rejstříku jednají (a v rámci jednání samozřejmě i podepisují) společně dva jednatelé, jakožto dva individuální statutární orgány, nebo společnost s ručením omezeným, za kterou jedná (jakkoliv nazvaný) kolektivní statutární orgán, který společnost podle § 44 odst. 5 z.o.k.

zřídila a jehož jednání (zastupování) se podle zápisu jednání v obchodním rejstříku řídí pravidlem „čtyř očí“, kdy tedy kolektivní statutární orgán jedná tak, že za společnost společně jednají (a v rámci jednání samozřejmě i podepisují) dva členové jejího kolektivního statutárního orgánu. Podobnou situaci máme na mysli i u akciové společnosti, v jejíž dualistické struktuře za ni jedná představenstvo jako kolektivní statutární orgán přímo ze zákona (§ 435 an. z.o.k.); zde máme rovněž na mysli situaci, kdy představenstvo akciové společnosti jedná (resp. je podle zápisu způsobu jednání zapsaného v obchodním rejstříku povinno jednat) tak, že za společnost společně jednají (a v rámci jednání samozřejmě i podepisují) dva členové představenstva.

Zákon tak v ust. § 168 odst. 1 a § 399 z.o.k. rozeznává 2 možnosti, jak jednat na valné hromadě kapitálové společnosti, a rozlišuje jednání (i) *osobní* a (ii) *zastoupení*. Zastoupením na valné hromadě se má přitom zřejmě na mysli smluvní zastoupení společníka (akcionáře), tedy zastupování na základě k tomuto účelu udělené plné moci, zatímco osobní účastí na valné hromadě se má zřejmě na mysli jednání osobní, tedy jednání statutárním orgánem společníka (akcionáře). Pro účely tohoto příspěvku budeme dále mluvit pouze o akciové společnosti, závěry v něm obsažené lze však vztáhnout i na společnost s ručením omezeným, a ve své podstatě i na všechny další právnické osoby, které mají jako způsob jednání zapsaný ve veřejném rejstříku uvedeno pravidlo čtyř očí, tedy společné jednání a podepisování dvou (nebo více) členů jejich individuálního nebo kolektivního statutárního orgánu.

Ideální by bylo, pokud by akcionáři jednali v zájmu společnosti, nadřazovali její zájem nad svůj zájem vlastní, jednali loajálně[2]a dokonale plnili celou řadu dalších povinností stanovených jim zákonem, včetně řádného zastupování společnosti na valné hromadě. Takto dokonalý však svět obchodních korporací není, a proto dochází mezi akcionáři samotnými i mezi členy jejich statuárních orgánů (ať již jsou jimi samotní akcionáři nebo osoby třetí) z těch či oněch důvodů k názorovým kolizím. Tyto kolize, resp. rozmanitost těchto názorů zasahují nejen oblast obchodního vedení akciové společnosti, které přísluší představenstvu (§ 435 odst. 2 z.o.k.), ale i oblast jednání navenek, do kteréžto oblasti bezesporu patří i jednání/zastupování akciové společnosti jakožto společníka na valné hromadě. V této souvislosti vyvstává otázka, kdo za akciovou společnost na valné hromadě jedná, resp. kdo ji zastupuje. K tomu se sluší připomenout, že občanský zákoník i zákon o obchodních korporacích užívá pojmy „jednání“ a „zastupování“ v zásadě *promiscue*, neboť i statutární orgán společnost je nyní (od 1. 1. 2014) zástupcem právnické osoby (a tedy i obchodní korporace), tímto se však pro výklad ust. § 399 z.o.k. nenechme zmást. Je zřejmé, že ust. 399 z.o.k. rozumí „zastupováním na valné hromadě“ zastoupení smluvní, tedy zmocněncem, jemuž byla udělena plná moc, zatímco „osobní účastí“ myslí účast statutárního orgánu akciové společnosti, která je akcionářem společnosti, na jejíž valné hromadě se jedná. Je-li statutární orgán kolektivní, jako je tomu ze zákona v případě představenstva akciové společnosti, je otázkou, kdo za představenstvo na valné hromadě hlasuje. Zda postačí, je-li na valné hromadě za akciovou společnost oprávněn hlasovat i jen jeden člen představenstva, i když má akciová společnost v obchodním rejstříku zapsáno pravidlo čtyř očí, tedy způsob jednání a podepisování dvěma členy představenstva, nebo zda musí být způsob jednání dvěma členy představenstva zapsaný v obchodním rejstříku dodržen i při „osobní účasti“ akciové společnosti na valné hromadě, realizované prostřednictvím představenstva.

Pro odpověď na uvedenou otázku je klíčová odpověď na s ní související podotázku, která zní, zda je hlasování na valné hromadě společnosti možno považovat za právní jednání ve smyslu ust. § 545 ObčZ, tedy jaká je povaha usnesení valné hromady a jaká je povaha hlasování na valné hromadě.

Povaha usnesení valné hromady

Právní povaha usnesení valné hromady a otázka, zda lze na ni aplikovat obecná ustanovení o právních úkonech, resp. dnes po rekodifikaci ustanovení o právním jednání, byla popsána v řadě

doktrinárních příspěvků a existuje k ní i bohatá judikatura Nejvyššího soudu České republiky. Z ní v zásadě vyplývá, že usnesení valné hromady není právním úkonem (právním jednáním) a je jinou právní skutečností. Z judikatury dále plyne, že i když usnesení valné hromady není právním úkonem (právním jednáním), lze na ně klást stejné požadavky, jaké klade zákon na právní úkon, tedy např. požadavky určitosti, srozumitelnosti, neplatnosti, částečné neplatnosti atd.

V usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. 1 Odon 88/97, Nejvyšší soud dovodil, že *„Usnesení valné hromady nelze považovat za právní úkon. Valná hromada není orgánem způsobilým činit jménem akciové společnosti právní úkony. Na valné hromadě se pouze utváří vůle společnosti ohledně záležitostí společnosti spadajících do působnosti valné hromady.*“ V usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5. 8. 2003, sp. zn. 29 Odo 1013/2002, navázal na svá předchozí dovození Nejvyšší soud právní větou, že *„Obchodní zákoník nestanoví náležitosti rozhodnutí valné hromady o rozdělení zisku. Není však pochybo tom, že rozhodnutí valné hromady o rozdělení zisku mezi akcionáře musí být formulováno jasně, srozumitelně a jednoznačně tak, aby z něj bylo možno dovodit, jaká dividenda přísluší ke každé akcii společnosti a aby se akcionář případně mohl výplaty takové dividendy domoci*.“ Z další judikatury možno odkázat například na usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 4. 2005, sp. zn. 29 Odo 701/2004, podle něhož *„Z ustálené judikatury Nejvyššího soudu vyplývá, že nic nebrání tomu, aby - pokud se důvod neplatnosti týká jen části usnesení členské schůze - soud vyslovil neplatnost jen části tohoto usnesení*“, podle které lze tedy ustanovení občanského zákoníku o částečné neplatnosti právních úkonů použít i na usnesení valné hromady, nebo usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 12. 2005, sp. zn. 29 Odo 258/2005, kde se Nejvyšší soud přihlásil k aplikaci ustanovení o projevu vůle při právním úkonu (jednání) i na usnesení valné hromady, viz právní věta: *„Stejně jako u každého jiného projevu vůle, je i u projevu vůle společnosti, vyjádřeného v usnesení valné hromady, třeba vycházet nikoli z označení takového projevu, ale z jeho obsahu*.“

Ucelený přehled judikatury vztahující se k právní povaze usnesení valné hromady podali Petr Čech a Ľudovít Pavela[3]. V nich Nejvyšší soud potvrzuje judikaturní trajektorii, která byla popsána výše a která usnesení valné hromady sice za právní úkon stricto sensu nepovažuje, ale jinak mu přiznává zásadně všechny jeho znaky. Právní doktrína se naopak ve své většině od počátku klonila k závěru, že se v případě usnesení valné hromady jedná o právní úkon společnosti.[4]

Povaha jednání společníků na valné hromadě

Ze shora uvedeného vyplývá závěr, jak nahlíží současná rozhodovací práce na právní povahu usnesení valné hromady. Pro účely našeho příspěvku je však ještě důležitější zodpovědět otázku, jakým způsobem je vykládáno jednání společníků na valné hromadě, zda je toto jednání možno považovat za právní jednání ve smyslu ust. § 545 ObčZ a zda lze pod pojem jednání či právní jednání zahrnout rovněž hlasování akcionářů na valné hromadě.

Již ve shora uvedeném rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. 1 Odon 88/97, se k tomuto tématu vyjádřil Nejvyšší soud tak, že *„Usnesení valné hromady nemůže být ani právním úkonem akcionářů, neboť usnesení nepřijímají akcionáři jako fyzické či právnické osoby, ale přijímá je valná hromada, tedy orgán společnosti*.“

Podle tohoto názoru Nejvyššího soudu, který v jeho rozhodovací praxi nebyl následně překonán, tak ani hlasování akcionáře (společníka) na valné hromadě nebylo možno považovat za právní úkon (právní jednání). Tento závěr by ostatně odpovídal právnímu výkladu a maiore ad minus, kdy použitím této internační metody „od většího k menšímu“ bychom patrně dospěli k závěru, že nelze-li za právní jednání považovat samotné usnesení valné hromady, pak lze za právní jednání o to méně považovat jednání akcionáře (společníka) na valné hromadě, kterým se toto usnesení vytváří.[5]

Podle Petra Čecha nicméně uvedený závěr Nejvyššího soudu nevylučuje, „..aby společníci (akcionáři) přítomní na valné hromadě učinili právní úkon (byť nikoliv ve formě usnesení valné hromady), např. uzavřeli dohodu, ve které se vůči společnosti zavážou k určitému plnění, jehož se poté společnost bude moci domáhat, aniž bude stranou takové dohody a doplňuje k tomu jako potvrzení svého názoru rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 7. 2005, sp. zn. 29 Odo 892/2004, v němž Nejvyšší soud dovodil, že *„Dohoda společníků obsažená ve dvou listinách a zápisu z valné hromady ... je dostatečně určitá ... podmínkou platnosti dohody, kterou se účastník zavázal poskytnout plnění ve prospěch třetí osoby* (zde společnosti, pozn. Petra Čecha), *není, aby tato osoba převzala vůči žalobci nějaké povinnosti...*“.

Hlasování společníků na valné hromadě

Speciální otázkou jednání představenstva akciové společnosti na valné hromadě je tedy otázka hlasování, neboť hlasování na valné hromadě je jistě projevem vůle a jistě spadá pod „jednání“, resp. „zastupování“ na valné hromadě. Otázkou právní povahy hlasování na valné hromadě se Nejvyšší soud zabýval v usnesení ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. 29 Odo 215/2002, v němž dovodil, že *„Plná moc k zastupování akcionáře na valné hromadě není plnou mocí k uskutečnění právního úkonu za zmocnitele ve smyslu § 31 odst. 1 ObčZ, ale je speciální plnou mocí, opravňující zmocněnce k zastupování na valné hromadě konkrétní společnosti.*“ V uvedeném rozhodnutí Nejvyšší soud dále dovodil, že *„Pro zastupování akcionáře na valné hromadě nepřichází v úvahu, aby za něj hlasovalo více zástupců. Pro zastupování na valné hromadě nelze využít obecné (generální) plné moci udělené akcionářem zmocněnci. Speciální plnou moc udělenou pro zastupování na valné hromadě nelze využít k jinému účelu, než právě k takovému zastupování. Společnou plnou moc nelze k zastupování na valné hromadě využít.*“

Petr Čech k tomu ve svém příspěvku, na nějž je v tomto článku odkazováno, doplňuje, že „Nesnáze vznikají rovněž ve vztahu k reprezentantům společníků (akcionářů) - obchodních společností, které mohou jednat pouze prostřednictvím společného jednání dvou osob (např. jednatelů, členů představenstva atd.)“. Případné řešení však zatím nepředkládá, odkazuje nicméně na další relevantní judikáty, z nichž i ve vztahu k otázce právní povahy hlasování společníka na valné hromadě plyne určitý postupný posun náhledu Nejvyššího soudu. V této souvislosti cituje rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 9. 2003, sp. zn. 29 Odo 102/2003, kategorie B, ECLI:CZ:NS:2003:29.ODO.102.2003.1, kde Nejvyšší soud potvrdil správnost závěru Vrchního soudu v Praze, který dovodil, že *„Důvodem neplatnosti napadaného usnesení by mohl být výkon hlasovacího práva v rozporu s dobrými mravy (§ 3 obč. zák.). Pokud by totiž soud shledal výkon hlasovacích práv druhého žalovaného při přijímání napadaného usnesení v rozporu s dobrými mravy, nebylo by k jeho hlasování možno přihlížet a pro přijetí usnesení by nebyla dosažena potřebná většina hlasů společníků.“. Nejvyšší soud uvedený právní názor Vrchního soudu přijal a doplnil, že „Závěry odvolacího soudu ohledně neplatnosti napadaného usnesení shledal dovolací soud správnými. Z toho, že druhý žalovaný hlasoval na valné hromadě v rozporu se smlouvou o převodu obchodního podílu by případně bylo možno usoudit na rozpor s dobrými mravy při hlasování na valné hromadě této společnosti.*“

Z uvedeného vyplývá, že judikatura Nejvyššího soudu podobně jako to činí v případě právní povahy usnesení valné hromady, tak i v případě právní povahy hlasování na valné hromadě, tomuto projevu vůle společníka nepřiznává povahu právního úkonu (právního jednání), avšak současně na něj per analogiam „připíná“ aplikaci ustanovení o právních úkonech. I když je tento závěr obsažen v rozhodnutí Nejvyššího soudu pouze implicitně a musíme jej z něj výkladem „exploatovat“, vypadá to tak, že výkon hlasovacího práva na valné hromadě, který se příčí dobrým mravům, je analogicky k ust. § 39 občanského zákoníku neplatný. Z toho by ovšem plynulo, že jde v případě pohledu Nejvyššího soudu na právní povahu hlasování společníka na valné hromadě o podobný krok směrem

k analogické aplikaci ustanovení občanského zákoníku o právních úkonech, k jakému došlo v judikatuře Nejvyššího soudu v minulosti v případě náhledu na právní povahu usnesení valné hromady. Ve své podstatě tak Nejvyšší soud sděluje, že v případě usnesení valné hromady anebo v případě hlasování na valné hromadě nejde o právní úkon, avšak při jeho výkladu na ně ustanovení o právních úkonech aplikovat budeme.

Odpověď na otázku právní povahy hlasování na valné hromadě je však ze strany Nejvyššího soudu jinými autory i mnou abstrahována pouze z některých jeho spíše nesměle naznačených názorů, jež mají spíše než podobu jasných závěrů povahu pouhých náznaků možného řešení. Lze tedy předpokládat, že Nejvyšší soud a zvláště jeho senát 29 Cdo, který je zejména v posledních letech v mnoha směrech průkopnický, si zde ponechává prostor pro své jasné vyjádření teprve v budoucnu. Se znalostí judikaturních veletočů, jichž je Nejvyšší soud schopen, může být výsledek této názorové intelektuální hry jakýkoliv. Naopak, o právní povaze hlasování společníka na valné hromadě má jasno Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Jeho Komise pro aplikaci nové civilní legislativy (KANCL) ve svém expertním stanovisku K formě plné moci k zastoupení před orgánem právnické osoby a k rozhodování jediného společníka mj. píše, že *„..je však nutné obecně vycházet ze skutečnosti, že pro samotné právní jednání, tedy hlasování, není zákonem vyžadována zvláštní forma…*“. Uvedená věta zní jasně a je vyřčena „bez obalu“, a tak je podle Komise pro aplikaci nové civilní legislativy nepochybné, že se v případě hlasování na valné hromadě o právní jednání jedná.

Otázka právní kvalifikace hlasování na valné hromadě či usnesení valné hromady tedy zdaleka není pouze akademická. Praktické dopady právní povahy hlasování společníka, který je kapitálovou korporací, na valné hromadě, si vysvětlíme dále. Při výkladu právní povahy hlasování společníka (akcionáře) na valné hromadě musíme mít na zřeteli také to, že shora uvedená judikatura pojednává logicky pouze o „právních úkonech“, přičemž pojem „právní jednání“, který pojem „právního úkonu“ po 1. 1. 2014 nahradil, je významově i obsahově širší, k tomu viz dále.

Právní úkon vs. právní jednání ve vztahu k usnesení valné hromady

Argumentem, který podporuje závěr, že judikaturu, vztahující se k právní povaze usnesení valné hromady, podle které usnesení valné hromady není právním úkonem ve smyslu ust. § 34 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, nelze automaticky a bez dalšího vztahovat na právní jednání ve smyslu ust. § 545 ObčZ, je, že definice právního úkonu podle staré právní úpravy a definice právního jednání podle nové právní úpravy nejsou stejné a vzájemně se nekryjí, neboť obsahová, materiální definice pojmu „právní jednání“ obsažená v nové právní úpravě, je významově širší.

Podle „starého“ práva (před 1. 1. 2014) platilo, že *„Právní úkon je projev vůle směřující zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují.*“, což ve spojení s § 13 odst. 1 věta druhá zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ObchZ“) ve znění: *„Právnická osoba jedná statutárním orgánem nebo za ni jedná zástupce.*“, vedlo k docela přesvědčivému závěru o tom, že usnesení valné hromady nelze obecně považovat za právní úkon, neboť zásadně nevede ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují, neboť k nim vede zpravidla až projev vůle (jednání) statutárního orgánu obchodní korporace, kterým statutární orgán příslušné usnesení valné hromady materializuje do formy právního úkonu (neboť je to pouze statutární orgán, kdo jménem právnické osoby jedná, nikoliv valná hromadě). V důsledku toho se v případě usnesení valné hromady a jeho následné realizace statuárním orgánem akciové společnosti jedná z hlediska právní teorie o složenou právní skutečnost.

Dnešní úprava právního jednání obsažená v ust. § 545 ObčZ stanoví, že: *„Právní jednání vyvolává*

právní následky, které jsou v něm vyjádřeny, jakož i právní následky plynoucí ze zákona, dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe stran.“ Všimněme si, že zákonná formulace právního jednání je daleko širší, než předchozí definice právního úkonu; ta jej vázala pouze na *„projev vůle, který vede ke vzniku, změně nebo zániku práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují.*“ Taková definice pojetí usnesení valné hromady jako právního úkonu příliš nepřála, neboť rozhodnutí valné hromady *„ke vzniku, změně nebo zániku práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují*“ až na nečetné výjimky zásadně nevede. **Závěr, že usnesení valné hromady nebylo za předchozí *právní úpravy* považováno Nejvyšším soudem za *právní úkon*, tedy automaticky neznamená, že nemůže být nyní za současné právní úpravy považováno za *právní jednání*, neboť pojmy „právní úkon“ a „právní jednání“ nejsou z hlediska svého obsahu identické.**

Usnesení valné hromady lze za současné právní úpravy bez větších pochybností podřadit pod dosah první věty ust. § 545 ObčZ, neboť podle formulace právního jednání tam obsažené nyní bez dalšího postačí, vyvolá-li usnesení valné hromady právní následky, které jsou v něm vyjádřeny, aniž by tyto následky musely vést „ke vzniku, změně nebo zániku práv a povinností, které s nimi právní předpisy spojují“, jak vyžadovala definice právního úkonu v ust. § 34 ObčZ. Není totiž pochyb o tom, že usnesení valné hromady vyvolá (samozřejmě za splnění formálních podmínek stanovených zákonem pro přijetí právně bezvadného usnesení valné hromady) právní následky bez dalšího vždy. K tomuto závěru se hlásí i Markéta Tvrdá a Petr Čech, kteří píší, že *„Nový občanský zákoník právní jednání nedefinuje. Tento stav tak umožní považovat za právní jednání i skutečnosti, které dnes právním úkonem nejsou. Právním jednáním tak např. bude i rozhodnutí valné hromady a tím spíše rozhodnutí jediného společníka.*“[6]

Z tohoto důvodu není možné předchozí judikaturu dovozující v souvislosti s úkony valné hromady nebo s úkony společníků (akcionářů) na valné hromadě, že nejsou právními úkony, která ustanovení o právních úkonech na jejich právní důsledky vztahovala pouze analogicky, po 1. 1. 2014 bez dalšího použít.

Kdo tedy zastupuje (jedná) za společníka – právnickou osobou na valné hromadě?

Vrátíme-li se k otázce, která je zejména předmětem tohoto příspěvku, tedy k otázce, kdo jedná na valné hromadě v rámci své osobní účasti ve smyslu ust. § 399 z.o.k. (ale i ve smyslu ust. § 168 odst. 1 z.o.k.) za akciovou společnost či společnost s ručením omezeným, která má v obchodním rejstříku jako způsob jednání zapsáno pravidlo čtyř očí (tedy jednání dvěma členy statutárního orgánu)[7], lze na základě závěrů uvedených výše říci, že pokud je hlasování na valné hromadě možno považovat za právní jednání, je nezbytné, aby na takové valné hromadě bylo ze strany akciové společnosti (či společnosti s ručením omezeným) jednáno způsobem zapsaným pro právní jednání obchodní korporace v obchodním rejstříku. Má-li obchodní korporace v obchodním rejstříku jako způsob jednání zapsáno, že jednají dva členové kolektivního statutárního orgánu společně, musejí vůli takové obchodní korporace jakožto společníka jiné společnosti na valné hromadě projevit oba dva členové jejího statutárního orgánu. Nabízí se otázka, zda budou tito členové hlasovat oba. Judikatura ani doktrína na tuto otázku bližší odpověď neposkytují, podle mého názoru však společnému hlasování obou členů statutárního orgánu na valné hromadě nic nebrání, neboť zákon tuto možnost nikde výslovně nezakazuje. Budou-li oba členové statutárního orgánu hlasovat pro přijetí určitého usnesení, bude se jejich hlas přičítat akciové společnosti a bude se mít za to, že akciová společnost hlasovala pro přijetí určitého usnesení. A naopak, budou-li oba členové statutárního orgánu proti, bude se mít za to, že akciová společnost hlasovala proti přijetí určitého usnesení. Bude-li jeden člen statutárního orgánu hlasovat pro přijetí usnesení a druhý člen statutárního orgánu bude hlasovat proti přijetí usnesení, bude se mít za to, že akciová společnost hlasovala proti přijetí určitého usnesení, neboť vůle pro přijetí určitého usnesení nebyla za akciovou společnost vyjádřena způsobem

stanoveným v obchodním rejstříku pro jednání akciové společnosti, podle které musí jednat a tedy shodnou vůli projevit oba členové statutárního orgánu společně (pravidlo „čtyř očí“). Tento závěr také plně odpovídá stávajícímu znění § 162 ObčZ, podle kterého platí, že *„Zastupuje-li právnickou osobu člen jejího orgánu způsobem zapsaným do veřejného rejstříku, nelze namítat, že právnická osoba nepřijala potřebné usnesení, že usnesení bylo stiženo vadou, nebo že člen orgánu přijaté usnesení porušil.“*

Zastupování oběma členy statutárního orgánu na valné hromadě společně nebrání ani názor Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. 29 Odo 215/2002, podle kterého platí, že *„Pro zastupování akcionáře na valné hromadě nepřichází v úvahu, aby za něj hlasovalo více zástupců.“* Uvedený závěr lze totiž aplikovat pouze na zastupování na valné hromadě na základě plné moci (smluvní zastoupení) nebo opatrovníkem, nikoliv však na zastupování obchodní korporace ve smyslu osobní účasti podle ust. § 399 či § 168 odst. 1 z.o.k., neboť judikatura ani legislativa před 1. 1. 2014 pojem „zastupování“ s jednáním statutárního orgánu nespojovala a jednání prostřednictvím statutárního orgánu bylo ze zákona považováno za jednání přímé, zatímco pojem „zastupování“ byl před 1. 1. 2014 ze zákona spojován výlučně s nepřímým jednáním za právnickou osobu, a to buď na základě plné moci či na základě rozhodnutí soudu (opatrovník) nebo na základě jiné právní skutečnosti (např. rozhodnutí správního orgánu o zavedení nucené správy v bance apod.).

Z tohoto důvodu je třeba všechna v tomto příspěvku uvedená rozhodnutí soudů, vydaná na základě právní úpravy obsažené v ObchZ, kde se mluví o zastoupení, vztahovat pouze na smluvní zastoupení realizovaná na základě plné moci, a uvedenou judikaturu tak není možné aplikovat na dnešní zastupování akcionáře nebo jiného společníka na valné hromadě obchodní korporace, jež se děje prostřednictvím osobní účasti jejího statutárního orgánu.

Ve „wolter-kluwerovském“ komentáři se k této problematice vyjadřuje autorský kolektiv takto: *„Osobní účastí akcionáře, který je právnickou osobou, se rozumí účast člověka, který zastupuje právnickou osobu jako její statutární orgán (viz § 164 obč. zák.). Zastupuje-li právnickou osobu jako statutární orgán více osob, které mají povinnost na základě stanov či společenské smlouvy jednat společně (např. dva členové představenstva), nelze připustit, aby se valné hromady účastnili všichni. To by mohlo vyvolat různé rozporné situace v průběhu jednání valné hromady (např. v případě rozdílného hlasování jednotlivých osob). Aby k takovým situacím nemohlo docházet, je třeba setrvat na závěrech k původní úpravě, tj. že právnická osoba může být na valné hromadě zastoupena pouze jednou osobou. Tento závěr podporuje nový koncept jednání právnické osoby navenek založený na institutu zastoupení statutárním orgánem. Vzhledem k tomu, že zastoupení právnické osoby se v takovém případě neliší od zastoupení akcionáře, bude třeba použít i stejné závěry o tom, že udělení plné moci více zmocněncům ke společnému zastupování na valné hromadě je nepřípustné (NS 29 Odo 215/2002). Z těchto závěrů plyne, že v případě vícehlavého statutárního orgánu právnické osoby bude nezbytné zmocnit jedinou osobu k výkonu akcionářských práv na valné hromadě.*“[8]

S tímto názorem se však z výše uvedených důvodů ztotožnit nelze, neboť nepřijatelně směšuje oba dva právní významy homonymického výrazu „zastupování“, které ovšem znamenají pokaždé něco jiného, což ovšem výklad z komentáře bohužel zcela opomíjí. Výrazem „zastupování“ rozuměla judikatura před 1. 1. 2014 výlučně (i) *zastoupení smluvní* (na základě plné moci), což nijak nesouvisí s obsahovým významem výrazu „zastupování“ použitého zákonodárcem v ust. § 164 nového ObčZ, které – naopak - odpovídá (ii) *přímému jednání statutárního orgánu*. Dalším argumentem je, že pokud je hlasování na valné hromadě třeba považovat za právní jednání podle § 545 ObčZ, musí statutární orgán jednat (hlasovat) podle způsobu jednání zapsaného v obchodním rejstříku, jinak by jeho jednání bylo pouze zdánlivé, a za jednání (hlasování) by je vůbec nebylo možno považovat.

Pojmy „zastupování“ podle předchozí právní úpravy a „zastupování“podle právní úpravy platné a

účinné od 1. 1. 2014 tedy nelze při výkladu vzájemně směšovat, jak to učinili autoři ve shora citované pasáži „wolter-kluwerovského“ komentáře. Nelze tvrdit současně to, že hlasování na valné hromadě je právním jednáním podle § 545 ObčZ, a současně argumentovat, že statutární orgán nesmí na valné hromadě jednat více svými členy ani tehdy, má-li povinnost jednat více svými členy uvedenu ve stanovách a zapsanou v obchodním rejstříku. Taková tvrzení jsou totiž ve vzájemném rozporu a logicky je tomu právě naopak, neboť je-li hlasování na valné hromadě právním jednáním podle § 545 ObčZ a má-li statutární orgán jako způsob jednání zapsaný v obchodním rejstříku uvedené jednání více svými členy, je povinen na valné hromadě jednat více svými členy, nemá-li být jeho jednání považováno za toliko zdánlivé.

Judikaturu o zákazu zastupování akcionáře více zmocněnci na valné hromadě nelze ve vztahu k zastupování prostřednictvím statutárního orgánu (tedy ve vztahu k *zastupování přímému*, či chcete-li – ve vztahu k *„osobní účasti“*) aplikovat, a to z důvodu, že tohoto významu či způsobu „zastupování“ se judikatura zapovídající zastupování více zmocněnci vůbec netýká, neboť se vztahuje pouze a výlučně k zastupování na základě plné moci, tedy k *zastupování nepřímému*.

Závěr, že „zastupuje-li právnickou osobu jako statutární orgán více osob, které mají povinnost na základě stanov či společenské smlouvy jednat společně (např. dva členové představenstva), nelze připustit, aby se valné hromady účastnili všichni“, není tedy správný. V takovém případě totiž není podle mého názoru co výkladově „připouštět či nepřipouštět“, neboť způsob jednání statutárního orgánu uvedený ve stanovách nebo ve společenské smlouvě a zapsaný v obchodním rejstříku je závazný a jeho nedodržení je stiženo sankcí zdánlivosti právního jednání učiněného jiným způsobem, než jaký je zapsán v obchodním rejstříku. Pokud by snad dodržení způsobu jednání zapsaného v obchodním rejstříku, jak tvrdí autoři komentáře, *„mohlo vyvolat různé rozporné situace v průběhu jednání valné hromady (např. v případě rozdílného hlasování jednotlivých osob)*“, nemá tato teze přesvědčivou argumentační váhu, neboť v případě takové situace by bylo rozdílné hlasování dvou členů statutárního orgánu považováno ze strany předsedy valné hromady za vyjádření nesouhlasu s navrženým usnesením, neboť souhlas s navrženým usnesením byl vyjádřen jen jedním z členů statutárního orgánu, tedy z hlediska zákona nedostatečným způsobem.

Rozhodnutí akcionáře mimo působnost valné hromady

S tím, co bylo uvedeno shora, souvisí i otázka, jak nahlížet na jednání obchodní korporace jakožto společníka (akcionáře), je-li v dané společnosti (dceřiná společnost) společníkem (akcionářem) jediným. V takovém případě se tedy nesvolává valná hromada dceřiné společnosti, ale společník (akcionář) činí svá rozhodnutí tzv. „v působnosti valné hromady, ale mimo ni“. V případě rozhodnutí společníka (akcionáře) mimo působnost valné hromady stála právní praxe jednotně na stanovisku, že takové rozhodnutí je právním úkonem; usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 3. 10. 2007, sp. zn.: 29 Cdo 1193/2007, v němž Nejvyšší soud dovodil, že rozhodnutí jediného společníka v působnosti valné hromady není právním úkonem, ale pouze interním aktem statutárního orgánu tohoto jediného společníka (akcionáře), přineslo právní praxi značnou právní nejistotu, kterou vyřešila následně novela obchodního zákoníku provedená zákonem č. 355/2011 Sb., po jejímž přijetí nebylo již dalších pochybností o tom, že „rozhodování v působnosti valné hromady je právním úkonem, který musí být navíc vyhotoven v písemné formě nebo v určitých případech dokonce ve formě notářského zápisu.“[9]

Michal Pálinkás k tomu dále doplňuje, že *„Nový občanský zákoník přinesl zásadní změnu koncepce jednání a dosavadní pojem „právní úkon“ nahradil mnohem širším pojmem „právní jednání“. S odkazem na definici právního jednání dnes v právní obci* ***není sporu o tom, že právním jednáním je i rozhodování jediného společníka***.“ A dále, že *„Pochopitelně platí, že je třeba, aby rozhodnutí*

jediného společníka mělo formu notářského zápisu o právním jednání dle ustanovení § 62 notářského řádu, je-li pro příslušné rozhodnutí valné hromady forma notářského zápisu vyžadována."

S těmito názory se lze pouze ztotožnit a doplnit, že pokud jde v případě rozhodnutí jediného společníka (akcionáře) mimo působnost valné hromady o právní jednání, mělo by to být argumentem i pro závěr, že právním jednáním je i (přímé i nepřímé) zastupování společníka (akcionáře) na valné hromadě společnosti, tedy činění jakýchkoliv rozhodnutí, hlasování, podepisování apod. je totiž zřejmé, že jak v prvním, tak i ve druhém případě takové jednání společníka (akcionáře) vždy *„vyvolá právní následky, které jsou v něm vyjádřeny, jakož i právní následky plynoucí ze zákona*", jak o právním jednání předpokládá ust. § 545 ObčZ. V obou případech tak bude nezbytné učinit právní jednání v souladu se zápisem jednatelského oprávnění v obchodním rejstříku.

Závěr

Důležité je i po 1. 1. 2014 nesměšovat (i) *přímé zastupování* (jednání) právnické osoby jako společníka na valné hromadě, které je činěno jejím statutárním orgánem, který se valné hromady osobně účastní svými členy, a (ii) *nepřímé zastupování* (jednání) právnické osoby jako společníka na valné hromadě, které je činěno prostřednictvím smluvního zmocněnce, kterým může být osoba od členů statutárních orgánů odlišná.

Vzhledem k tomu, že nový koncept, resp. definice právního jednání, obsažená v ust. § 545 ObčZ, tenduje, jak bylo vyloženo výše, k širšímu pojetí jednání jakožto projevu vůle navenek a že lze přímé zastupování členy statutárního orgánu včetně hlasování na valné hromadě pod pojem „právního jednání ve smyslu ust. § 545 ObčZ" podřadit, bude nezbytné, aby za právnickou osobu činily na valné hromadě právní jednání, včetně hlasování, její společníci (akcionáři) způsobem odpovídajícím zápisu způsobu jednání v obchodním rejstříku.

Statutárním orgánům právnických osob lze proto jen doporučit, aby těchto závěrů již jen z hlediska právní jistoty dbali a vystříhali se tak možnému riziku případného zneplatnění usnesení valné hromady z důvodu, že byl do výsledků hlasování přičten i jejich hlas učiněný právně nekonformním způsobem. Právní jednání učiněné ze strany členů statutárního orgánu právně nekonformním způsobem by mohlo rovněž založit porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře a jejich následnou odpovědnost k náhradě škody.

Shora uvedené závěry samozřejmě nevylučují, aby členové statutárního orgánu akciové společnosti pověřili hlasováním na valné hromadě třetí, od nich odlišnou osobu, která pak bude na valné hromadě zastupovat akciovou společnost jako její smluvní zástupce. I na plnou moc jimi takto udělenou se však budou vztahovat závěry zde uvedené, tj. bude muset být udělena a podepsána v souladu se zápisem jednatelského oprávnění statutárního orgánu společníka (akcionáře) v obchodním rejstříku.

Shora uvedené závěry nevylučují ani možnost, aby členové statutárního orgánu kapitálové společnosti zmocnili k jednání a tedy i k hlasování na valné hromadě jednoho z nich, a to v souladu s ust. § 164 odst. 2 věta druhá ObčZ, podle kterého platí, že *„Vyžaduje-li zakladatelské právní jednání, aby členové statutárního orgánu jednali společně, může člen právnickou osobu zastoupit jako zmocněnec samostatně, jen byl-li zmocněn k určitému právnímu jednání*." V takovém případě je však nutné, aby plná obsahovala konkrétní (určité) zadání, jak má v tom kterém bodě programu valné hromady zplnomocněný člen statutárního orgánu hlasovat.

JUDr. Luděk Lisse, Ph.D. LL.M. MPA,
ředitel Ústavu práva a právní vědy, o.p.s.

Ústav práva a právní vědy, o.p.s.

Jablonského 640/2
170 00 Praha 7

Tel.: +420 224 247 011
gsm: +420 800 208 008
e-mail: podatelna@ustavprava.cz

---

[1] Viz ust. § 436 odst. 1 ObčZ, podle kterého platí, že „Kdo je oprávněn právně jednat jménem jiného, je jeho zástupcem; ze zastoupení vznikají práva a povinnosti přímo zastoupenému. Není-li zřejmé, že někdo jedná za jiného, platí, že jedná vlastním jménem.“ Dále viz též ust. § 163 ObčZ, podle kterého platí, že „Statutárnímu orgánu náleží veškerá působnost, kterou zakladatelské právní jednání, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nesvěří jinému orgánu právnické osoby.“
[2] Viz rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 6. 2007, sp. zn.: 29 Odo 387/2006, kategorie B, ECLI:CZ:NS:2007:29.ODO.387.2006.1: „K tomu je ještě třeba uvést, že teorie již dříve dovodila, že jednou ze zásad, kterými se řídí obchodní zákoník, je princip loajality společníka vůči společnosti, který je základním východiskem všech jeho povinností. Princip loajality je výkladovým pravidlem, v jehož rámci je třeba interpretovat jednotlivé dílčí povinnosti společníka vůči společnosti (viz Černá, S.: Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl, ASPI, Praha 2006, s. 185 a n.). Za použití principu loajality pak lze nepochybně dovodit, že jednou z povinností společníka při převodu obchodního podílu je, aby převodem obchodního podílu neúměrně a neodůvodněně neohrozil další činnost a existenci společnosti, resp. aby právo převést obchodní podíl nezneužil k obejití povinností, jež by mu jinak plynuly z případné likvidace či prohlášení konkursu na majetek společnosti.“
[3] Čech, P., Pavela, Ľ.: Právní povaha úkonů spojených s valnou hromadou, publikováno v Právním rádci dne 19. 12. 2006, dostupné na www, k dispozici >>> zde.
[4] Srov. např. PELIKÁNOVÁ, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. Díl III. Praha: Linde, 1997, s. 86 a násl., BREJCHA, V. Usnesení valné hromady společnosti s ručením omezeným. Právní rozhledy, 1997, č. 5, s. 257 a násl., POKORNÁ, J. K účasti notářů na valných hromadách kapitálových obchodních společností. Právo a podnikání, 1997, č. 1, s. 2 a násl. Shodně POKORNÁ, J. K některým otázkám změny společenské smlouvy u společnosti s ručením omezeným. Právní rozhledy, 1994, č. 5, s. 151 a násl., POKORNÁ, J. Několik úvah k právní povaze usnesení valné hromady. Právní rozhledy, 1999, č. 12, ELIÁŠ, K. Otázka formy při tvorbě vůle společnosti s ručením omezeným jejím nejvyšším orgánem. Ad notam, 1997, č. 1, s. 1 a násl., ELIÁŠ, K. Otázka formy při tvorbě vůle společnosti s ručením omezeným jejím nejvyšším orgánem. Ad notam, 1997, č. 1, s. 1 a násl., ŠEVČÍK, D. Společnost s ručením omezeným. Praha: Prospektrum, 2001., BAUDYŠ, P. Lze považovat usnesení valné hromady za právní úkon. Právní rozhledy, 2000, č. 4, s. 157 a násl., KAPITÁN, Z., LIFKA, J. Ještě jedno zamyšlení nad povahou usnesení valné hromady. Právník, 2000, č. 5, s. 520, DVOŘÁK, T.

Usnesení valných hromad kapitálových obchodních společností. Časopis pro právní vědu a praxi, 2002, č. 2, s. 132. Opačného názoru byli naopak od počátku Jan Dědič a Ivanka Štenglová, viz např. DĚDIČ, J. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. Praha: Prospektrum, 1997, s. 367, ŠTENGLOVÁ, I. in DĚDIČ, J., KŘÍŽ, R., ŠTENGLOVÁ, I. Akciové společnosti. Praha : C. H. Beck, 1997, s. 155, nebo ŠTENGLOVÁ, I., DĚDIČ, J. Je usnesení valné hromady právním úkonem? Právní rozhledy, 1999, č. 5.
[5] Čech, P., Pavela, Ľ.: Právní povaha úkonů spojených s valnou hromadou, publikováno v Právním rádci dne 19. 12. 2006, dostupné na www, k dispozici >>> zde.
[6] Tvrdá, M., Čech, P.: Úprava právního jednání v novém občanském zákoníku, LEGAL NEWS AK Glatzová, č. 9/2011.
[7] Právní názor, že pokud je v obchodním rejstříku zapsán způsob jednání dvěma členy představenstva, mají za společnost tito členové jednat v souladu s takovým zápisem, vyjádřil Nejvyšší soud v minulosti již nesčetněkrát a opakovaně dovodil, že pravidlo „4 očí“ nelze obcházet ani tím, že by tito dva členové zmocnili jen jednoho z nich, popř. že by jeden z nich jednal z pozice např. generálního nebo obchodního ředitele společnosti či z titulu jiného pověření. S poukazem na judikaturu Nejvyššího soudu (rozsudek ze dne 29. 5. 2007, sp. zn. 32 Odo 958/2005, uveřejněný pod číslem 18/2008 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. 31 Odo 11/2006, uveřejněný pod číslem 76/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek - dále jen „R 76/2009“, a rozsudek ze dne 25. 9. 2012, sp. zn. 23 Cdo 1811/2011, jenž je veřejnosti dostupný - stejně jako ostatní rozhodnutí Nejvyššího soudu přijatá po 1. 1. 2001 - na webových stránkách Nejvyššího soudu) Nejvyšší soud vysvětlil, že člen statutárního orgánu právnické osoby nemůže být současně jejím zákonným zástupcem podle § 15 obch. zák.; při souběhu funkce člena statutárního orgánu a osoby pověřené v souladu s § 15 obch. zák. (např. ředitele obchodní společnosti) nemůže daná osoba jednat jako pověřená osoba (a obcházet tak nejvyšším orgánem právnické osoby zavedené pravidlo čtyř či více očí), ale pouze jako statutární orgán.
[8] Viz Lasák, J., Pokorná, J., Čáp, Z., Doležil, T. a kol.: Zákon o obchodních korporací. Komentř. II. Díl. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 1766, bod 9.
[9] Srov. Pálinkás, M.: Právní povaha rozhodování jediného společníka, publikováno dne 3. 6. 2015 na právním portálu www.epravo.cz pod č. 98013, dostupné na www, k dispozici >>> zde.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Novela zákona o pyrotechnice: likvidace profesionálů namísto zmírnění negativních vlivů
- Konec zákonné koncentrace řízení? Návrh Nejvyššího soudu před Ústavním soudem
- Soudní poplatky v řízení o rozvodu manželství a úpravy poměrů k nezletilému dítěti po tzv. rozvodové novele
- Imise ve stavebním řízení aneb kde končí veřejný zájem a začíná soukromé právo?
- Užívání prostoru nad pozemkem třetí osobou
- Přístup k nemovitosti přes pozemek třetí osoby
- PŘEHLEDNĚ: Jak funguje předkládání plné moci? Postačí soudu jen její „fotokopie“? Aneb vývoj právní úpravy požadavků na plnou moc v našem právním systému.
- Využívání nástrojů umělé inteligence: proč je GDPR relevantní?
- Transfer Pricing: Na co si dát pozor s blížícím se koncem roku
- Byznys a paragrafy, díl 24.: Digitalizace korporátního práva: EU cílí na snížení administrativy při přeshraničním podnikání
- Itálie zavádí povinné přilby pro všechny lyžaře: komplexní přehled legislativních novinek pro sezónu 2025/2026